

Katedra Ekologii Rolniczej, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach
ul. B. Prusa 14, 08-110 Siedlce
e-mail: zofia.rzymowska@uph.edu.pl

KAMIL JAKUBIAK, ZOFIA RZYMOWSKA

Wsparcie polskiego rolnictwa ze środków unijnych w latach 2007–2013 na przykładzie powiatu makowskiego

Support from European funds to farmers in Poland between 2007 and 2013:
the case of the Maków County

Streszczenie. W pracy przedstawiono wyniki analizy wsparcia finansowego działalności rolniczej gospodarstw w powiecie makowskim w ramach PROW 2007–2013. Analizę przeprowadzono na podstawie danych Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Od momentu akcesji do Unii Europejskiej w polskim rolnictwie obserwować można liczne zmiany. Integracja z UE umożliwiła korzystanie z różnych instrumentów wsparcia sektora rolnego. Najważniejsze z nich to płatności bezpośrednie, które przysługują rolnikowi aktywnemu zawodowo, posiadającemu grunty rolne. Płatność była przyznawana również do powierzchni upraw konkretnych roślin. Na przestrzeni lat system płatności ewoluował. Wdrażane reformy wprowadzały zmiany w sposobie oraz skali przyznawanych środków finansowych. Oprócz rekompensaty bezpośredniej dla rolników wyszczególnić można inne działania wspierające finansowo gospodarstwa rolne. Poza dopłatami bezpośrednimi rolnicy w analizowanym regionie w największym zakresie skorzystali ze środków na modernizację gospodarstw rolnych oraz z działań ułatwiających start młodym rolnikom.

Słowa kluczowe: gospodarstwo rolne, płatności bezpośrednie, fundusze europejskie

WSTĘP

Wraz z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej w 2004 r., rolnicy prowadzący działalność gospodarczą uzyskali nowe instrumenty, których zadaniem jest wspieranie rolnictwa. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich przygotowany na lata 2007–2013 to dokument umożliwiający udzielenie wsparcia finansowego rolnikom, samorządom oraz przedsiębiorcom. Pomoc udzielana była w celu tworzenia nowoczesnego i konkurencyjnego sektora rolno-spożywczego oraz leśnictwa przy zachowaniu standardów prośrodowiskowych [MRiRW 2011]. Wsparcie sektora rolnego i obszarów wiejskich w ramach PROW 2007–2013 pochodziło z dwóch funduszy: Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (finansowanie działań z zakresu polityki rozwoju wsi) oraz Europejskiego Funduszu Gwarancji Rolnej (finansowanie działań z zakresu

tw. I filara WPR). Szczególną rolę odgrywają dopłaty bezpośrednie, których składowe to jednolita płatność obszarowa przyznawana do powierzchni gruntów rolnych oraz uzupełniająca płatność przyznawana do określonych grup roślin uprawnych. Dodatkowo wspierane było prowadzenie działalności rolnej na obszarach o niekorzystnych warunkach tj. ONW [MRiRW 2011]. Na przestrzeni lat zmianie ulegały stawki płatności, jednak niezmiennie jest to podstawowy instrument wsparcia zarówno rolnictwa polskiego, jak i pozostałych państw wspólnoty. Wsparcie bezpośrednie spełnia funkcję stabilizatora cen produktów rolnych, utrzymując je na niższym poziomie.

Od 2015 r. system płatności bezpośrednich został znacząco zmodyfikowany. Zmianom uległy nie tylko stawki płatności, lecz pojawiły się nowe jej formy, m.in. płatność na zazielenienie przysługująca wszystkim rolnikom prowadzącym działalność gospodarczą. Gospodarstwa w zależności od powierzchni muszą spełniać określone wymogi dywersyfikacji upraw oraz utrzymania obszarów proekologicznych (EFA). Nowym, obowiązującym od 2015 r., świadczeniem jest płatność dla młodych rolników, którzy prowadzą samodzielnie działalność rolną. Płatność jest przyznawana maksymalnie przez 5 lat do powierzchni poniżej 50 ha gruntów kwalifikujących się do jednolitej płatności obszarowej. Nowym rodzajem wsparcia jest również płatność dodatkowa, przysługująca rolnikom posiadającym powierzchnię gruntów rolnych w przedziale 3,01–30,00 ha oraz płatność związana z produkcją. Ta ostatnia dotyczy rolników posiadających bydło, krowy, owce, kozy oraz prowadzących produkcję roślinną i uprawiających rośliny wysokobiałkowe, chmiel, owoce miękkie, ziemniaki skrobiowe, pomidory, len, konopie włókniste czy buraki cukrowe [ARiMR 2015].

Poziom wsparcia rolnictwa w ramach płatności bezpośrednich nie jest jednolity w całej UE. Polscy producenci rolni otrzymują znacznie niższe kwoty wsparcia niż rolnicy z 18 państw UE, w wyniku czego przy zbliżonych wysokich kosztach produkcji pozostają w gorszej kondycji finansowej [Puls Biznesu 2015]. Zmechanizowanie, zdolność do nabywania własnymi środkami materiałów dla prowadzonej działalności czy też konkurencyjność jest w dużej mierze ograniczona. W zrównoważonym rozwoju nie może być tak znacznego zróżnicowania wysokości dopłat bezpośrednich. Szansą na poprawę sytuacji w polskim rolnictwie jest kontynuowanie Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na podstawie ujednoliconego podstawowego systemu płatności w całej Unii Europejskiej.

Celem pracy jest analiza wsparcia finansowego działalności rolniczej z funduszy unijnych w ramach PROW 2007–2013. Analizie podlegały gospodarstwa rolne w pow. makowskim, położonym w woj. mazowieckim. Dane wykorzystane w pracy pochodziły z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

System płatności bezpośrednich do gruntów rolnych

Członkostwo państwa Polskiego we Wspólnocie Europejskiej przez ponad dekadę umożliwia sformułowanie wniosków dotyczących oddziaływania WPR na polskie rolnictwo. W stosunku do lat 90. XX w. zaobserwować można znaczącą zmianę w strukturze gospodarstw. Nowy sposób funkcjonowania politycznego i gospodarczego państwa od momentu akcesji do UE doprowadził do wielu zmian, m.in. dotyczących standardów prowadzenia działalności rolniczej. Wymogi dotyczące higieny produkcji oraz utrzymania zwierząt zmusiły rolników do dostosowania budynków inwentarskich do tzw. stan-

dardów europejskich. Spełnienie ich przez polskich rolników zapewnić miało stabilizację produkcji rolnej, eksport produktów do krajów UE oraz zwiększenie dochodowości z prowadzonej działalności. Zmiany nie przyniosły jednak oczekiwanego rezultatu. Duże wahania cen na rynkach rolnych przyczyniły się do zmian opłacalności produkcji rolnej w Polsce. Tym samym poprawa sytuacji finansowej polskich gospodarstw rolnych nie była upatrywana we wzroście wydajności oraz jakości produkcji czy cen płodów rolnych, lecz w funduszach europejskich oraz płatnościach bezpośrednich. W wyniku tego osłabiono rolę cen w generowaniu dochodu rolniczego, a same płatności w dużej mierze wpływały na wielkość przychodów [Floriańczyk 2003]. Stwierdzenia o podobnym znaczeniu pojawiały się już z chwilą wejścia Polski do UE oraz w krótkim czasie po przystąpieniu do Wspólnoty. Uznawano już wtedy, iż dopłaty bezpośrednie wpłyną na poziom generowania dochodu w gospodarstwie rolnym [Szpojankowska 2006].

Płatności bezpośrednie są podstawowym instrumentem finansowym wsparcia dochodów rolniczych [Czyżewski i Stępień 2009, Mickiewicz i Mickiewicz 2010]. Wdrażanie systemu płatności bezpośrednich było rozważane już w latach 60. i 70. XX w. Cel, jaki przyświecał temu działaniu, dotyczył przede wszystkim redukcji nadwyżek produkcyjnych. Płatności były wdrażane stopniowo, głównie w krajach o dużym potencjale produkcyjnym. W latach 80. pojawiły się w USA i Kanadzie [Czyżewski i Kułyk 2008]. W państwach UE system płatności bezpośrednich wdrożono w 1992 r. w ramach tzw. reformy MacSharry'ego, której zadaniem było utrzymanie poziomu dochodów rolniczych przy jednoczesnym ograniczeniu produkcji. Z punktu widzenia rolników korzystnym zjawiskiem był szybszy wzrost przychodów niż kosztów produkcji, co przyczyniło się do ustabilizowania wysokości cen płodów rolnych oraz poprawy stopnia zmechanizowania gospodarstwa rolnego [Wilkin 2006]. Agenda 2000 była następną reformą, której mechanizmy przyczyniły się do ograniczenia poziomu cen gwarantowanych oraz przewidywała zwiększanie dopłat bezpośrednich. Po trzech latach od wdrożenia reformy opracowano tzw. reformę luksemburską, która określała kształt PROW w latach 2007–2013 [Bajek i in. 2007]. Kolejne zmiany nastąpiły w 2004 r., a dotyczyły sektora chmielu, tytoniu, oliwy oraz bawełny. Rok później zmiany dotknęły sektor cukru, a w 2007 r. rynek owoców i warzyw. We wszystkich reformach postawiono sobie za cel ujednoczenie wsparcia bezpośredniego. Oczekiwano, iż wszystkie prowadzone działania przyspieszą rozwój oraz modernizację gospodarstw rolnych, co w krótkim czasie poprawi sytuację ekonomiczną rolników aktywnych zawodowo [Nurzyńska i Wilkin 2006]. Kolejną reformą było tzw. Health Check z 2008 r. Jej zadaniem było całkowite oddzielenie pozostałych form wsparcia bezpośredniego od produkcji [Reforma... 2009].

PROW na lata 2014–2020 został opracowany na podstawie przepisów UE, tj. rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), zmieniając rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 oraz aktów delegowanych i wykonawczych Komisji Europejskiej. Zgodnie z przyjętymi przepisami PROW 2014–2020 jest wkomponowany w system polityki rozwoju kraju. Od 2015 r. polscy rolnicy mogą ubiegać się o szereg płatności bezpośrednich:

- jednolitą płatność obszarową,
- płatność dla młodych rolników,
- płatność na zazielenienie,

- płatność dodatkową,
- płatność związaną z produkcją [ARiMR 2015].

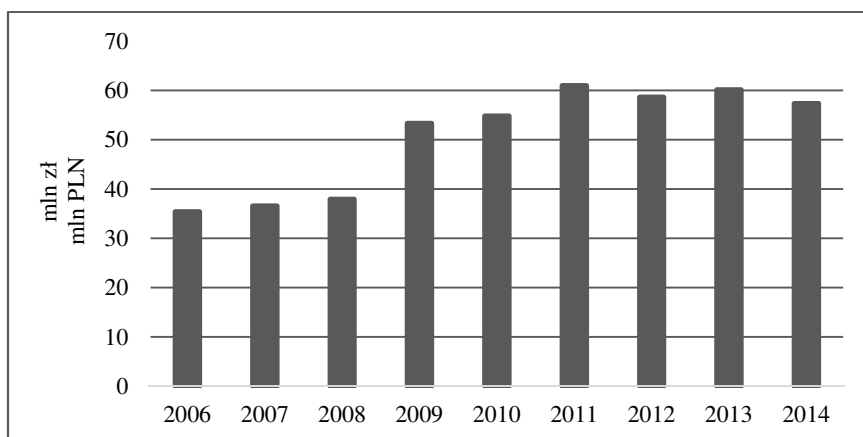
Głównym celem wdrażania płatności bezpośrednich jest wzrost dochodów rolników, jednak przepływ środków przeznaczonych na sfinansowanie wypłat dopłat bezpośrednich jest mało efektywny [Zawojcka 2006]. Pomoc pochodząca z budżetu UE, którą tworzą środki ze składek wszystkich państw członkowskich, przekazywana jest rolnikom w formie płatności bezpośrednich oraz funduszy strukturalnych. Ubiegając się o pomoc, prowadzący gospodarstwa rolne muszą spełnić szereg wymogów formalnych. Terminowe złożenie wniosków o płatności bezpośrednie nie skutkuje szybkim otrzymaniem środków finansowych. Ze względu na długotrwałą procedurę związaną z wnioskiem, od jego złożenia po wnikliwą weryfikację oraz ewentualne przeprowadzenie kontroli, wypłaty często otrzymywano w maksymalnym deklarowanym przez Agencję terminie (wczterwcu następnego roku od złożenia wniosku). Tym samym wielkość dochodu, który wypracowuje rolnik, nie zależy tylko od indywidualnej wydajności pracy własnej, ale również od warunków, jakie stwarzają instytucje [Zegar 2001]. W kontekście płatności bezpośrednich instytucją taką jest Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

W celu zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, oprócz dofinansowania działalności rolniczej, będą prowadzone działania wspierające rozwój przedsiębiorczości. Kapitalistyczny charakter współczesnej gospodarki skłania do rozwijania działalności pozarolniczej. Najbardziej oczekiwanymi kierunkami rozwoju są przetwórstwo rolno-spożywcze, handel oraz agroturystyka. Inwestowanie w tego typu działalności przyspiesza modernizację i restrukturyzację polskich gospodarstw rolnych [Mickiewicz 2002].

WYNIKI I DYSKUSJA

Przystąpienie Polski do UE umożliwiło podmiotom działającym w sektorze rolnym pozyskiwanie środków finansowych, co jest elementem Wspólnej Polityki Rolnej. Dotyczy to przede wszystkim płatności bezpośrednich oraz funduszy strukturalnych [Gruda 2005]. W 2014 r. rozpoczęto ostatni etap – zakończenie wsparcia finansowego sektora rolnego za pomocą środków z budżetu UE w okresie 2007–2013. Na podstawie danych ARiMR można przeanalizować, jak projekt wsparcia został zrealizowany przez Agencję w pow. makowskim, w woj. mazowieckim. Na rys. 1 przedstawiono kwoty przyznanych płatności bezpośrednich rolnikom z badanego terenu.

Kwota przyznanych płatności była uzależniona od przyjętych stawek, jakie obowiązywały w danym roku, liczby wniosków złożonych o wsparcie i od struktury zasiewów gruntów rolnych. Najwyższą kwotę płatności wypłacono w 2011 r. (60 946,7 tys. zł). W powiatach ościennych, tj. przasnyskim oraz ciechanowskim, w tym samym roku wypłacono znacznie większe środki, były to odpowiednio 75 553,1 tys. zł oraz 75 566,7 tys. zł [ARiMR 2015]. Dla lepszego zobrazowania wysokości wypłaconych środków przez ARiMR w pow. makowskim dane umieszczono w tabeli 1.

Rys. 1. Kwota przyznanych płatności bezpośrednich z I filara w pow. makowskim w latach 2006–2014 (mln zł)

Fig. 1. The amount allocated to the payment area from the first pillar in the Maków County between 2006 and 2014 (mln PLN)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR

Source: own study based on data from the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture

Tabela 1. Kwota przyznanych płatności bezpośrednich w powiecie makowskim w latach 2006–2014 (tys. zł)

Table 1. The amount allocated to the payment area in the Maków County between 2006 and 2014 (thous. PLN)

Rok/Year	Kwota (tys. zł) The amount (in thous. PLN)
2006	35 392,6
2007	36 538,1
2008	37 888,5
2009	53 282,5
2010	54 771,3
2011	60 946,7
2012	58 627,3
2013	60 136,8
2014	57 324,1
Ogółem/Total	454 907,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR

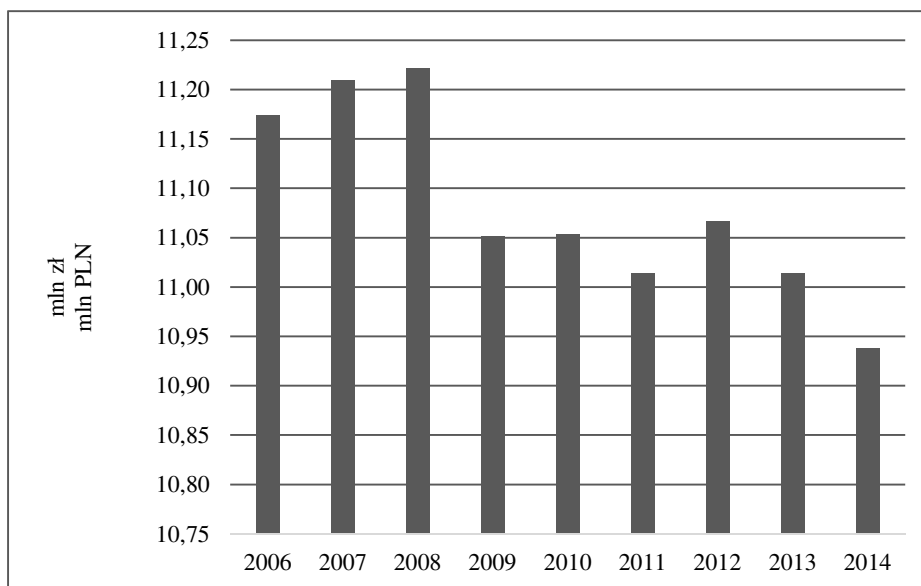
Source: own study based on data from the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture

W raporcie Departamentu Programowania i Sprawozdawczości ARiMR [2014], płatności bezpośrednie są obecnie najpowszechniejszym instrumentem wsparcia obszarów wiejskich, które od 2004 r. zostało skierowane do ok. 1,4 mln polskich rolników. Polska pozostaje największym beneficjentem środków z tytułu płatności bezpośrednich spośród nowych państw członkowskich. W ujęciu regionalnym w Polsce obserwuje się zróżnicowanie wysokości wypłacanych środków w poszczególnych województwach.

Najwięcej środków w ramach jednolitej płatności obszarowej (ściśle związanych z powierzchnią uprawy) otrzymały województwa: mazowieckie, wielkopolskie i lubelskie [Teszbir i Gołaś 2014a].

Kierunek wykorzystania dopłat ma bezpośredni wpływ na funkcjonowanie i rozwój gospodarstw. Środki przeznaczone na płatności bezpośrednie w gospodarstwach wszystkich grup wielkości (mierzonej arealem UR) stanowią główne źródło finansowania inwestycji. W małych gospodarstwach środki te w znacznej mierze przeznaczane są na bieżące funkcjonowanie (zakup nawozów i środków ochrony roślin, paliwa itp.) [Czubak i Jędrzejak 2011, Kisiel i in. 2011, Teszbir i Gołaś 2014a].

Część gmin położonych na terenie pow. makowskiego została zakwalifikowana do strefy o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW – strefa nizinna 1 oraz strefa nizinna 2). W związku z tym gospodarstwom położonym na tych obszarach, przysługuje płatność związana z niekorzystnymi warunkami produkcji. Na rys. 2 przedstawiono kwoty wsparcia udzielonego z tytułu ONW w latach 2006–2014 w pow. makowskim. Najwyższa kwota została wypłacona w 2008 r. (11 221,7 tys. zł). W pozostałych latach utrzymywała się na zbliżonym poziomie. W powiatach ościennych kwoty z tytułu ONW były zróżnicowane. Różnice w wysokości kwot spowodowane są objęciem tymi płatnościami większej liczby gmin w danym powiecie [ARiMR 2015].

Rys. 2. Kwota przyznanych płatności ONW w pow. makowskim w latach 2006–2014 ze środków z II filara (mln zł)

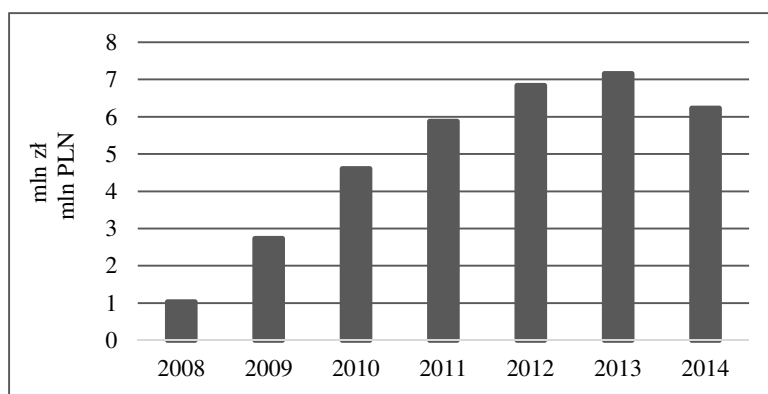
Fig. 2. The amount of second-pillar allocated to LFA payments in the Maków County between 2006 and 2014 (mln PLN)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR

Source: own study based on data from the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture

Program rolnośrodowiskowy był jednym z działań pomocowych, zawartych w PROW 2007–2013 w ramach 9 pakietów. Zrealizowane płatności z tytułu programu rolnośrodowiskowego w pow. makowskim przedstawiono na rys. 3.

Wartość zrealizowanych płatności z tytułu programu rolnośrodowiskowego systematycznie wzrastała aż do 2013 r. Łączna kwota wypłaconej pomocy w powyższych latach wyniosła 34 476,8 tys. zł. Rolnicy z pow. makowskiego na tle rolników z trzech porównywanych powiatów wykazali największe zainteresowanie uczestnictwem w programie rolnośrodowiskowym [ARiMR 2015]. W porównaniu z wysokością środków wypłaconych w sąsiednich powiatach, kwota z tytułu programu rolnośrodowiskowego w analizowanym powiecie osiągnęła największą wartość (ciechanowski 9 409,8 tys. zł, przasnyski 20 015,2 tys. zł). W skali kraju do ARiMR trafiło łącznie 114 tys. wniosków o wypłatę środków z tytułu programu rolnośrodowiskowego. Łączna kwota wypłaconej pomocy za 2014 r. wyniosła 1,54 mld zł [ARiMR 2015].

Rys. 3. Kwota zrealizowanych płatności rolnośrodowiskowych w pow. makowskim w latach 2008–2014 ze środków z II filara (mln zł)

Fig. 3. The amount of second-pillar funds for agri-environment payments in the Maków County between 2008 and 2014 (mln PLN)

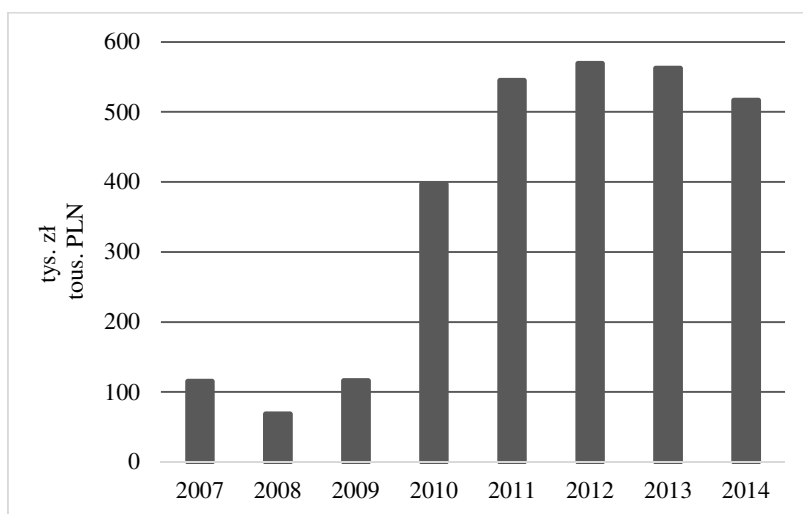
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR

Source: own study based on data from the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture

Rolnik aktywny zawodowo, posiadający słabe grunty niekwalifikujące się do uprawy mógł korzystać z dotacji na zalesienie gruntów ornych klasy V i VI. Tereny o dużym nachyleniu, okresowo zalewowe lub zdegradowane przez działalność przemysłową również mogły zostać objęte programem zalesiania. W pow. makowskim korzystano z możliwości zalesiania gruntów. Wysokość środków przeznaczonych na zrealizowanie płatności przedstawiono na wykresie (rys. 4).

Największym powodzeniem program zalesiania gruntów rolnych cieszył się w 2012 r. (569,1 tys. zł). Łączna kwota finansowania wyniosła 2 889,8 tys. zł. Znacznie większe środki z tego tytułu wykorzystano w pow. przasnyskim, gdzie łączna kwota finansowania osiągnęła wartość 7 858,8 tys. zł [ARiMR 2015]. W nowej perspektywie finansowej 2014–2020 w skali kraju na inwestycje w rozwój obszarów leśnych i poprawę żywotności lasów przeznaczono 300 997,1 tys. euro [ARiMR 2015]. Zwiększenie powierzchni

lasów ma na celu utrzymanie i umocnienie ekologicznej stabilności ekosystemów leśnych oraz ograniczenie zmian klimatycznych. Takie działania wpisuje się w krajowy program zwiększania lesistości [Kisiel i in. 2008, Kisiel i Zakrzewska 2013].

Rys. 4. Kwota zrealizowanych płatności na zalesienie gruntów rolnych w pow. makowskim w latach 2007–2014 ze środków z II filara (tys. zł)

Fig. 4. The amount of second-pillar funds for agricultural land afforestation payments in the Maków County between 2007 and 2014 (thous. PLN)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR

Source: own study based on data from the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture

W ramach PROW 2007–2013 wypłacono łącznie 17,4 mld zł w skali kraju. W woj. mazowieckim podpisano prawie 33 tys. umów z beneficjentami na realizację poszczególnych działań [ARiMR 2015]. Liczbę oraz kwotę podpisanych umów w pow. makowskim przedstawiono w tabeli 2.

Z danych zawartych w tabeli 2 wynika, iż w okresie programowania 2007–2013 podpisano 1523 umowy na realizację działań finansowanych z budżetu UE. Kwota podpisanych umów wyniosła 199 702,2 tys. zł, jednak nie wykorzystano wszystkich środków (134 181,8 tys. zł). Było to wynikiem nierealizowania przez rolników wszystkich założeń inwestycyjnych, dlatego kwota faktycznie wypłaconych środków jest znacznie niższa niż zakładano w umowach. Na podobnym poziomie zrealizowano umowy w pow. ciechanowskim (1332 umów na kwotę 139 870,9 zł) [ARiMR 2015]. Należy podkreślić, że zdecydowana większość umów w pow. makowskim dotyczyła modernizacji gospodarstw rolnych, duży udział miały też działania ułatwiające start młodym rolnikom (tab. 2). Jest to ważne z uwagi na dość niską średnią wielkość gospodarstw w tym regionie (średnia dla podregionu ostrołęcko-siedleckiego mieści się w granicach 10–12,5 ha) [GUS 2013]. Małe gospodarstwa nie dysponują środkami, które mogłyby przeznaczyć na inwestycje modernizacyjne. Środki otrzymane z dopłat bezpośrednich w takich gospodarstwach są też zbyt małe, żeby sfinansować kosztowne inwestycje [Kisiel i in. 2011, Teszbir i Gołaś 2014a, Vb].

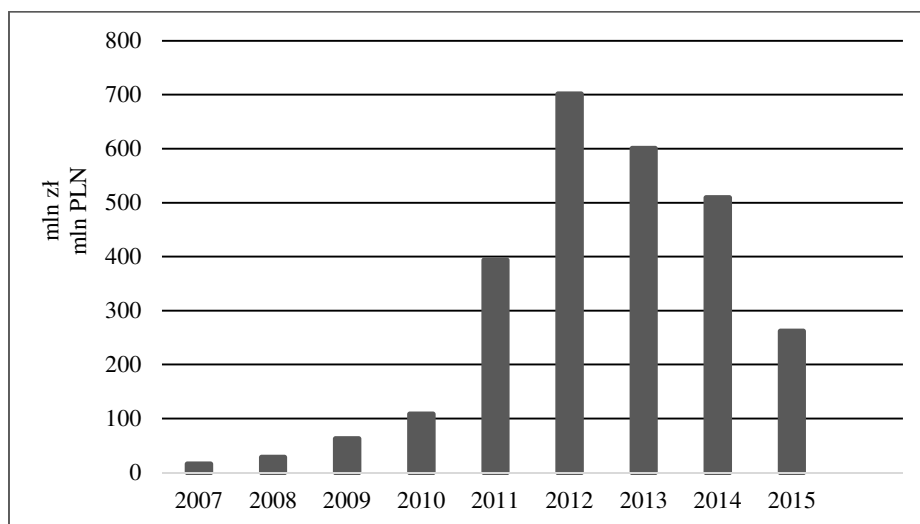
Tabela 2. Zrealizowane działania w ramach PROW 2007–2013 w powiecie makowskim
Table 2. Performance of the Rural Development Programme between 2007 and 2013 in the Maków County

Działanie Operation	Nazwa działania PROW Name of RDP operation	Liczba podpisanych umów The number of contracts signed	Kwota podpisanych umów (tys. zł) The amount of the contracts signed (thous. PLN)	Kwota wypłaconych środków (tys. zł) The amount of paid funds (thous. PLN)	Struktura kwot podpisanych umów The structure of the amounts of con- tracts signed (%)
112	Ułatwienie startu młodym rolnikom Setting up of young farmers	367	29 650,0	25 600,0	86,3
121	Modernizacja gospodarstw rolnych Modernisation of agricultural holdings	902	136 480,4	84 699,9	62,1
126	Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku występowania klęsk Restoring agricultural production potential damaged by natural occurrence	1	68,0	68,0	100
311	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej Diversification into non-agricultural activities	156	14 182,7	12 043,2	84,9
312	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw Creation and development of micro- enterprises	92	18 833,0	11 282,6	59,9
413_311	Wdrażanie LGD – różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej Implementation of LAG – diversification into non-agricultural activities	3	288,0	288,0	100
413_312	Wdrażanie LGD – tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw Implementation of LAG – creation and development of micro-enterprises	2	200,0	200,0	100
Ogółem Total	x	1 523	199 702,159	134 181,770	67,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR

Source: own study based on data from the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture

Na terenie woj. mazowieckiego funkcjonuje 55 organizacji producentów owoców i warzyw [ARiMR 2015]. Udzielana pomoc finansowa dla zrzeszonych w organizacje producenckie rolników ma na celu umożliwić dostosowanie produkcji do wymogów rynkowych oraz wspólne wprowadzanie na rynek produktów posiadających obowiązujące oznaczenia. Kwoty pomocy dla grup producentów rolnych w ramach PROW 2007–2013 były zróżnicowane w poszczególnych latach (rys. 5). Łączna kwota wypłaconej pomocy w latach 2007–2013 oraz 2014–2015 wyniosła 2 172,4 mln zł. Najwięcej środków rolnicy otrzymali w 2012 r. (701,5 mln zł).

Rys. 5. Pomoc finansowa dla grup producentów rolnych w woj. mazowieckim w latach 2007–2015 (mln zł)

Fig. 5. Financial support for agricultural producer groups in the Mazovian Voivodeship between 2007 and 2015 (mln PLN)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR

Source: own study based on data from the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture

Tabela 3. Liczba zwierząt w powiecie makowskim (stan na dzień 1.07.2015 r.)

Table 3. The number of farm animals in the Maków County (as of 1.07.2015)

Zwierzęta Livestock	Liczba zwierząt w powiecie makowskim Number of livestock in the Maków County	% liczby zwierząt z powiatu makowskiego w województwie mazowieckim % of the number of Maków County in Mazovian province	Ogółem w województwie mazowieckim Total in Mazovian province
Bydło/ Cattle	66 326	5,13	1 292 486
Owce/ Sheeps	136	1,77	7 692
Kozy/ Goats	106	3,58	2 960
Świnie/ Pigs	34 827	1,72	2 026 973
Ogółem/ Total	101 395	12,20	3 330 111

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR

Source: own study based on data from the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture

W ramach PROW na lata 2014–2020 oprócz kontynuowanych działań z lat 2007–2013 pojawiają się nowe. Zmiany, które nastąpiły od 2015 r. dotyczą również systemu płatności bezpośrednich. Nową formą pomocy są dopłaty związane z produkcją zwierzęcą. Środki finansowe przysługują rolnikom posiadającym bydło, owce, kozy. W tabeli 3 przedstawiono stan pogłównia świń oraz zwierząt kwalifikujących się do płatności w pow. makowskim na dzień 1.07.2015 r. Pogłównie zwierząt kwalifikujących się do płatności związanej z produkcją w pow. makowskim, stanowi 10,48% liczby tych zwierząt w woj. mazowieckim.

PODSUMOWANIE

Zadaniem systemu płatności bezpośrednich jest rekompensata utraconego dochodu rolników w wyniku wprowadzania na rynek płodów rolnych po cenach relatywnie niskich. Środki pochodzące z tytułu płatności są głównym mechanizmem wspierania polskiego rolnictwa. Mogą przyczynić się do poprawy dochodowości w gospodarstwach rolnych, niezwiązanej ze zwiększoną skalą produkcji czy cen oferowanych za sprzedawane płody rolne. Wysokie koszty w produkcji zwierzęcej oraz roślinnej, często uniemożliwiają ich pokrycie środkami pozyskanymi w wyniku ich sprzedaży.

Rolnicy z pow. makowskiego w ramach wsparcia z UE, poza dopłatami bezpośrednimi, korzystali z innych instrumentów finansowych w ramach PROW. Spośród nich największym zainteresowaniem w latach 2007–2013 cieszyła się pomoc finansowa dotycząca modernizacji gospodarstw rolnych. Duży udział miały też działania ułatwiające start młodym rolnikom. Najwięcej umów dotyczyło tych dwóch form wsparcia, jak również w ramach tych działań pozyskano najwięcej środków. W okresie programowania 2007–2013 podpisano w pow. makowskim 1523 umowy z beneficjentami na realizację działań inwestycyjnych. Kwota podpisanych umów wyniosła 199 702,2 tys. zł, jednak zrealizowano wypłaty środków na kwotę niższą (134 181,8 tys. zł). Poza tym rolnicy zabiegali o fundusze dotyczące rozwijania działalności nierolniczej oraz tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw.

Najistotniejszym wsparciem dla polskiego rolnictwa są dopłaty bezpośrednie oraz z tytułu gospodarowania na obszarach o niekorzystnych warunkach. Z danych pozyskanych z ARiMR wynika, iż w pow. makowskim najwyższą kwotę płatności bezpośrednich wypłacono w 2011 r., a z tytułu ONW w 2008 r. Płatności zrealizowane w ramach programu rolnośrodowiskowego miały mniejszy udział w łącznej kwocie wsparcia uzyskanej przez rolników z pow. makowskiego niż pozostałe. Jednak systematycznie wzrastały aż do 2014 r. Łączna kwota wypłaconej pomocy w latach 2008–2014 wyniosła 34 476,8 tys. zł. W mniejszym stopniu rolnicy korzystali z programu zalesiania gruntów rolnych. Najbardziej finansowany był w 2012 r., a łącznie rolnicy pozyskali środki w wysokości 2 889,8 tys. zł.

PIŚMIENNICTWO

- ARiMR, 2015. Mazowiecki Oddział Regionalny w liczbach. Warszawa, 4–18.
Bajek P., Chmielewska-Gil W., Giejbowicz E., Jaworowska E., Pośrednik A., Wołek T., 2007. WPR. Nowoczesna polityka rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA. Warszawa, 193–209.

- Czubak W., Jędrzejak P., 2011. Wykorzystanie dopłat bezpośrednich w gospodarstwach rolnych. *Rocz. Nauk. SERiA* 13 (2), 75–79.
- Czyżewski A., Kułyk P., 2008. Płatności bezpośrednie a interesy polskiego rolnictwa. *Problemy Rolnictwa Światowego. Zesz. Nauk. SGGW* 4 (19), 115–124.
- Czyżewski A., Stępień S., 2009. Reforma mechanizmu WPR w ramach „Health Check” a potrzeba stabilizacji rynków rolnych UE. W: M. Adamowicz (red.), *Wspólna polityka rolna Unii Europejskiej. Uwarunkowania, mechanizmy, efekty*. Wyd. SGGW, Warszawa, 37–50.
- Departament Programowania i Sprawozdawczości ARiMR, 2014. *Sprawozdanie z działalności ARiMR za 2013 rok*. Warszawa.
- Floriańczyk Z., 2003. Charakterystyka instrumentów Wspólnej Polityki Rolnej oraz ich wpływ na dochody rodzin rolniczych. *IERiGŻ*, Warszawa, 8–11.
- Gruda M., 2005. Instrumenty polityki rolnej oraz ich skuteczność. W: M. Gruda, *Analiza produkcyjno-ekonomicznej sytuacji rolnictwa i gospodarki żywnościowej w 2006 roku*. *IERiGŻ*, Warszawa, 44–46.
- GUS, 2013. *Obszary wiejskie. Powszechny Spis Rolny 2010*. Warszawa–Olsztyn. www.old.stat.gov.pl [dostęp: 14.03.2016].
- Kisiel R., Babuchowska K., Marks-Bielska R., 2008. Wykorzystanie dopłat bezpośrednich przez rolników z województwa warmińsko-mazurskiego. Wyd. UWM, Olsztyn, ss. 141.
- Kisiel R., Marks-Bielska R., Kowalska A., 2011. Dopłaty bezpośrednie a zmiany w gospodarstwach rolnych na przykładzie wybranych powiatów województwa warmińsko-mazurskiego. *J. Agribus. Rural Dev.* 4 (22), 101–114.
- Kisiel R., Zakrzewska K., 2013. Kierunki wykorzystania środków z wybranych funduszy Wspólnej Polityki Rolnej przez rolników z województwa mazowieckiego. *Pol. J. Agron.* 13, 37–44.
- Mickiewicz A., 2002. Przedsiębiorczość mieszkańców wsi w procesie rozwoju obszarów wiejskich. W: *Rozwój obszarów wiejskich. Teoria i praktyka*. A. Kozuch (red.). Wyd. AP, Siedlce, 123–129.
- Mickiewicz A., Mickiewicz B., 2010. Systemy dopłat bezpośrednich w dawnych krajach Unii Europejskiej (UE-15) w porównaniu do nowych państw członkowskich (NUE-12). *Rocz. Nauk Rol. Ser. G. Ekon. Rol.* 97 (3), 170–180.
- MRiRW, 2011. *Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013*. Warszawa.
- Nurzyńska I., Wilkin J., 2006. Nowe podstawy systemu finansowania rolnictwa i rozwoju wsi. W: *Polska wieś 2016: Raport o stanie wsi*. FDPA, Warszawa, 22–25.
- Puls Biznesu, 2015. www.pb.pl/4365033,96066,w-18-z-28-krajow-ue-doplaty-bezposrednie-dla-rolnikow-sa-wyzsze-niz-w-polsce.
- Rowiński J., 2006. *Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013. Materiały informacyjne*. *IERiGŻ*, Warszawa.
- Reforma Wspólnej Polityki Rolnej z 2008 r. (Health Check) z punktu widzenia interesów wybranych państw członkowskich, 2008. *Urząd Komitetu Integracji Europejskiej. Departament Polityki Integracyjnej*, Warszawa, 198–199.
- Szpojankowska J., 2006. Analiza wpływu dopłat bezpośrednich na wyniki produkcyjno-ekonomiczne polskiego rolnictwa. *Rocz. Nauk. SERiA* 8 (4), Warszawa, 332–336.
- Teszbir H., Gołaś Z., 2014a. Kierunki rozdysponowania płatności bezpośrednich w wybranych gospodarstwach rolnych województwa lubelskiego. *Rocz. Nauk. SERiA* 16 (4), 323–327.
- Teszbir H., Gołaś Z., 2014b. Regionalne zróżnicowanie kwot płatności zrealizowanych w ramach jednolitych płatności obszarowych. *J. Agribus. Rural Dev.* 3 (33), 275–281.
- Wilkin J., 2006. Sami swoi? Polscy rolnicy w UE. W: *Polska wieś 2006. Raport o stanie wsi*. FDPA, Warszawa, 21–22.
- Zawojska A., 2006. Społeczno-ekonomiczne aspekty dopłat bezpośrednich w UE. *Rocz. Nauk. SERiA* 8 (4), 400–404.
- Zegar S.J., 2001. Przesłanki i uwarunkowania polityki kształtowania dochodów w rolnictwie. *IERiGŻ*, Warszawa, 108–109.

Summary. The paper presents an analysis of the financial support from the Rural Development Programme to farmers in the county of Maków between 2007 and 2013. The analysis is based on the data obtained from the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture. Numerous changes have been observed in the Polish agriculture since the country joined the EU. The integration with the EU has allowed the use of various financial instruments to support the agricultural sector. The most important of these are direct payments, which farmers are entitled to if they are active professionally and possess agricultural land. There were also payments for growing specific crops. Over the years, the payment system has evolved. The implemented reforms have brought about some changes in the scale of the funds and their allocations. In addition to direct payments, there are other forms of financial support for farmers. In the county of Maków the highest financial assistance has been allocated to young farmers starting out and to all those modernizing their farms.

Key words: farm, direct payments, European funds